

DAVLAT BOSHQARUV TIZIMIDA DEPUTATNING SIYOSIY FAOLIYATI

Malikov Behzodjon Qurolovich

Mahalliy hokimiyatning vakillik organlari faoliyati doirasida deputat so'rovini amalga oshirishning imkoniyatlari Oliy Majlis deputatlarining vakolatlaridan farq qiladi. O'zbekiston siyosiy davlat tuzilishi (unitar davlat) ning o'ziga xosligi mahalliy vakillik organlariga qonun chiqarish vakolatini bermaydi. Federativ davlatlar qonunchiligida (Rossiya Federatsiyasi, Amerika Qo'shma Shtatlari) da mahalliy hokimiyatning vakillik organlariga huquq ijodkorligi vakolati berilib, interplyatsiyaga shart-sharoit yaratiladi.

Mahalliy kengashlarda faoliyat olib borayotgan deputatlarda sessiyalarda ishtirok etish, doimiy komissiyalar va partiyalarning deputatlik guruhlari faoliyatini uyushtirish, o'zlari saylangan okruglaridagi mavjud muammolardan kelib chiqib, tegishli hududdagi mansabdor shaxslarga ularning vakolatiga kiradigan masalalar yuzasidan tushuntirish berish yoki o'z nuqtai nazarini bayon qilish huquqi mavjud.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 99-moddasida "Viloyatlar, tumanlar va shaharlarda (tumanga bo'ysunadigan shaharlardan, shuningdek, shahar tarkibiga kiruvchi tumanlardan tashqari) Hokimlar boshchilik qiladigan xalq deputatlari Kengashlari hokimiyatning vakillik organlari bo'lib, ular davlat va fuqarolarning manfaatlarini ko'zlab, o'z vakolatlariga taalluqli masalalarni hal etadilar degan qoidaning mavjudligi Konstitutsiyaviy maqomda mahalliy kengash deputati "davlat va fuqarolar manfaatlarini ko'zlab" faoliyat yuritishini, davlat va fuqarolar manfaatlarini ifoda etishini belgilab beradi. O'zbekiston Respublikasining "Mahalliy davlat hokimiyati to'grisida"gi qonunining 18- moddasida, "Xalq deputatlari viloyat, tuman va shahar kengashi deputatining maqomi to'g'risida"gi qonunning 5, 8- moddalarida deputat so'rovi hamda uni amalga oshirish bilan bog'liq munosabatlar tartibga solingan.

Yuqoridagi qonun hujjatlarida deputat so'rovini amalga oshirish bilan aloqador qoidalar mustahkamlab qo'yilishiga qaramasdan, davlat boshqaruvini yangilash va yanada demokratlashtirish jarayonida mahalliy kengashlar deputatlarining nazorat funksiyalaridan unumli foydalanish ehtiyoji qo'shimcha tarzda deputat so'rovini amalga oshirishning mexanizmlarini yaratish zaruriyatini vujudga keltirdi. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati Kengashining 2007-yil 9-martdagi qarorining 3-ilovasi bilan tasdiqlangan "Xalq deputatlari mahalliy kengashlari faoliyatini tashkil etishga oid tavsiyalar"da, 2-ilovasi bilan tasdiqlangan "Xalq deputatlari mahalliy kengashining doimiy komissiyalari to'g'risida"gi Namunaviy Nizomda, shuningdek, boshqa manbalarda deputat so'roviga doir fikr va mulohazalar, tavsiyalar berilgan. Senat tomonidan o'tkazilib kelinayotgan seminar

maslh'ulotlarida ham deputat so'rovidan unumli foydalanish bo'yicha mamlakatimizning yetakchi siyosatchilari, huquqshunoslari o'zlarining tavsiyala- rini berib kelmoqda. Amalda mahalliy hokimiyatning vakillik organlarida deputat so'rovidan foydalanish samaradorligini o'rganish maqsadida Xalq deputatlari Andijon viloyati kengashi Agrar, suv xo'jaligi masalalari va ekologiya doimiy komissiyasi faoliyatida deputat so'rovidan 12 marotaba foydalanilgan. Deputat so'rovi-deputat tegishli hududda joylashgan davlat hokimiyati va boshqaruv organlarining mansabdor shaxslariga ularning vakolatlariga kiradigan masalalar yuzasidan asoslantirilgan tushuntirish berish yoki nuqtai nazarini bayon qilish talabidir.

Mahalliy kengashlardagi deputatlarning siyosiy faolligini oshirishda deputat so'rovining ahamiyati kundan-kunga oshib bormoqda. Olib borilgan o'rganishlar natijasi shuni ko'rsatdiki, deputatlar siyosiy hokimiyatini amalga oshirishning muhim yo'nalishlari doimiy komissiyalar, fuqarolar qabuli, o'zini o'zi boshqarish organlari, korxonalar, tashkilot va muassasalardagi uchrashuvlar doirasida olib borilsa, deputat so'rovi esa ko'proq hokimiyatning ijro organlari faoliyatini nazorat qilish bilan bog'liq. Viloyat, tuman va shaharlar (tumanga bo'ysunuvchi shaharlar, shuningdek, shahar tarkibiga kiruvchi tumanlardan tashqari)da hokim yetakchilik qiladigan vakillik va ijro organlarining o'zaro mutanosib ishlashini ta'minlash borasida deputat so'rovining ahamiyati har ikki organning rahbari - hokim tomonidan imzolangan va kengash qarori bilan tasdiqlangan qarorning bajarilishini nazorat qilish bilan izohlanadi. Deputat so'rovi mahalliy kengashlardagi doimiy komissiyalarga yoki deputatning o'zi tomonidan mansabdor shaxslarga yuborilishi mumkin. Doimiy komissiyalar tegishli qonun, farmon, qarorlar ish rejaga kiritilgan vazifalarning ijrosini o'rganish jarayonida deputat so'rovidan foydalansa, maqsadga muvofiq bo'ladi.

Qonunga muvofiq deputat so'roviga 10 kunlik muddatda javob berilishi zarur. Mahalliy kengash deputatining deputat so'rovidan foydalanishi natijasida qonun, qaror, farmonlar va boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarning ijrosi qay darajada bajarilayotganligini aniqlash, shuningdek, ularning amalga oshirilishiga to'sqinlik qilayotgan omillarni bartaraf etish bo'yicha aniq xulosalarga kelish uchun imkoniyat yaratiladi. Misol uchun, Xalq deputatlari Andijon viloyat kengashining Agrar, suv xo'jaligi masalalari va ekologiya doimiy komissiyasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining 2009-yil 4-dekabrdagi "Aholini ish bilan ta'minlash va bandlik dasturi to'grisida"gi qarori ijrosini o'rganish doirasida har bir fermer xo'jaliklarida bir nafardan obodonlashtirish bo'yicha xodimni ishga qabul qilishning viloyatdagi ahvoli bo'yicha ma'lumot berish yuzasidan viloyat

fermerlar uyushmasi rahbari nomiga deputat so'rovi yuborildi. Olingan ma'lumotlar tahlil etilib, bu boradagi qilinayotgan ishlar doimiy komissiya yig'ilishida muhokama etildi. Natijada viloyat miqyosida bandlik bo'yicha qilinayotgan ishlarni yanada kuchaytirish imkoniyati vujudga kelib, yangi yuzlab ish o'rinlari yaratildi.

Xulosa qilib aytganda, mamlakatni yanada demokratlashtirish borasidagi islohotlarning o'zi deputat siyosiy faoliyatining muhim shakli va deputat nazo- ratini amalga oshirish mexanizmi sifatida deputat so'rovining ahamiyati oshib borayotganligini namoyon etmoqda.

REFERENCES

1. Бехзоджон Куролович Маликов ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИ ТАРТИБГА СОЛИШДАГИ МУАММОЛАР // Academic research in educational sciences. 2021. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zbekistonda-davlat-hizmatini-tartibga-solishdagi-muammolar> (дата обращения: 20.12.2022).
2. Маликов, Б. Қ. (2021). ШАРҚ МУТАФАККИРЛАРИНИНГ ДАВЛАТ ХИЗМАТЛАРИГА ДОИР СИЁСИЙ ҚАРАШЛАРИ. Scientific progress, 1(4), 207-212.
3. Маликов, Б. Қ., & Икромов, Д. Р. Ў. (2022). ШАРҚ ТАЪЛИМОТИДА ҚОНУН УСТУВОРЛИГИ ҒОЯЛАРИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 483-487.
4. Маликов, Б. К. (2021). ЁШЛАРНИ САЛБИЙ МАФКУРАВИЙ ТАХДИДЛАРДАН ХДМОЯ КИЛИШ-ДАЁТИЙ ЗАРУРИЯТ YANGI O'ZBEKISTONDA ILM-FAN VA TA'LIM ILMIY-METODIK JURNALI. ISSUE, 1(1), 202-206.
5. Маликов, Б. Қ., & Абдураимов, О. К. Ў. (2022). ХУҚУҚИЙ БАРКАМОЛЛИК ВА МАЪНАВИЯТ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 449-453.
6. Маликов, Б. Қ., & Дехқонбоев, Ш. Б. Ў. (2022). ХУҚУҚИЙ МАДАНИЯТ ХУҚУҚИЙ ДЕМОКРАТИК ДАВЛАТ БАРПО ЭТИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 462-466.
7. Маликов, Б. Қ., & Эшқурбонов, А. И. Ў. (2022). АДОЛАТЛИ ЖАМИЯТДА ОДИЛ СУД СИФАТИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 467-472.
8. Маликов, Б. Қ., & Хамроқулов, Б. К. Ў. (2022). ЎЗБЕКИСТОН КОНСТИТУЦИЯСИДА ИНСОН ВА ТАБИАТ ҚАДРИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 473-478.
9. Маликов, Б. Қ., & Хамроқулов, С. К. Ў. (2022). ИСЛОМ КАРИМОВ АСАРЛАРИДА КОНСТИТУЦИЯ ВА ҚОНУН УСТУВОРЛИГИ ҒОЯЛАРИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 479-482.
10. Маликов, Б. Қ., & Болиева, Н. Қ. Қ. (2022). ХУҚУҚИЙ НИГИЛИЗМНИНГ ИЖТИМОИЙ ХАВФИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 458-461.

11. Маликов, Б. К., & Бўриев, З. Б. Ў. (2022). ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА ХУҚУҚИЙ ОНГНИНГ АҲАМИЯТИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 454-457.
12. O'.Erniyozov, I.Merzayev, & M.Hasanov. (2022). SHAXSNI SHAKILLANTIRISHDA "OILA" VA "JAMIYATNING" АҲАМИЯТИ. World Scientific Research Journal, 4(2), 96–101. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/1445>Nosirov R. THE PLACE AND ROLE OF THE MASTER AMIR TEMUR IN WORLD HISTORY //Uzbek Scholar Journal. – 2022. – Т. 9. – С. 203-205.
13. Nosirov, R., & Mamajanova, G. (2022). International Ratings and Index Indicators of the Republic of Uzbekistan. European Multidisciplinary Journal of Modern Science, 4, 86-88.
14. Носиров Р. А. ЎЗБЕК ХАЛҚИНИНГ ЭТНИК ШАКЛЛАНИШИ //Uzbek Scholar Journal. – 2022. – Т. 9. – С. 198-202.
15. Adilovich, Nosirov Rashod, and Yuldashev Bakhtiyar Ergashevich. "Structural and functional approaches to the development of the social sector: Reform and prospects." European Journal of Molecular and Clinical Medicine 8.1 (2021): 1388-1396.
16. Nosirov R. A. EDUCATIONAL PROBLEMS IN THE HISTORY OF CENTRAL ASIA //Innovative Technologica: Methodical Research Journal. – 2021. – Т. 2. – №. 04. – С. 82-85.
18. Boltaevna, S. F. A., & Upashevna, A. L. (2022). Signs of Innovation Economy and its Assessment Indicators. Specialusis Ugdymas, 2(43), 3178-3190.
19. Akbarova, L. U. (2022). APPLICATION OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN PRACTICAL CLASSES IN THE DISCIPLINE" ECONOMIC THEORY". Journal of new century innovations, 16(1), 133-3/. Akbarova, L. U. (2022). APPLICATION OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN PRACTICAL CLASSES IN THE DISCIPLINE" ECONOMIC THEORY". Journal of new century innovations, 16(1), 133-135.
20. Akbarova, L. U. (2022). THE SIGNIFICANCE OF ECONOMIC THEORY IN KNOWING AND SOLVING PROBLEMS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. Journal of new century innovations, 16(1), 128-129.
21. Akbarova, L. U. (2022). SOME PROBLEMS OF LIFELONG EDUCATION IN UZBEKISTAN IN THE CONDITIONS OF A MARKET ECONOMY. Journal of new century innovations, 16(1), 130-132